

Den förbindliga

Fritänkaren

Nr. 243 Mars 2016

Tjugofjärde årgångens fjärde nummer

Innehåll i detta nummer:

Vad är kultur? – ett försök att reda ut begreppen	2
Ahasverus minnen, del 151: <i>Baronessan</i>	2
Marxismens misstag, av <i>Laila Roth</i>	6
Den första såpoperan – favorit i repris (reviderad)	7
En lektion i diplomati – och andra filmer	10
Några milstenar, mars 2016	13
Tålamodsresan, del 15: <i>Den känsliga väderfrågan</i>	14
Kalasresa med förvecklingar, del 13: <i>Avsked från Darjeeling</i>	16
Tillbaka till Zanskar, del 8-9: <i>Sista kvällen i Manali – Resan till Leh</i>	18

Fritänkaren, som aldrig sökt eller undfått något statligt eller kommunalt stöd eller bidrag för sin utgivning, ägnar sig mest åt litteratur, musik, film, politik, filosofi, religion och resor men även åt annat. Den är inte på något sätt anknuten eller ansluten till någon ideologi eller åskådning av vad slag det vara månne, utan tar tvärtom avstånd från varje institution som kräver okritisk underkastelse, och är helt oberoende humanistisk.

Beteckningen *Fritänkare* är ursprungligen tysk och står för person som i religiösa och ideologiska frågor inte erkänner någon auktoritet och därför är kritisk och avståndstagande mot alla religiösa och ideologiska institutioner och framför allt deras eventuella dogmatik.

Redaktion : C. Lanciai, Ankargatan 2 A, 414 61 Göteborg, tel. 031-247887.

OBS! Nytt Postgiro (Bankgiro): 510910-9354 (Nordea bank, "Fritänkaren", C. Lanciai)

Årsprenumeration: 250 kr (även i Danmark och Norge; i Euroland: 30 Euro)

Tvåårsprenumeration : 350 kr (40 Euro)

Avgifterna har inte höjts på över 12 år.

IBAN-nummer för folk som eventuellt vill betala prenumeration även från annat utland:

SE37 5000 0000 0500 7297 2165

Bic-code: ESSESESS

Redaktionsslut för detta nummer : 26.2.2016

Copyright © C. Lanciai med medarbetare

Letnany 265

Det nästsenaste numret av *Fritänkaren* finns numera alltid tillgängligt på nätet jämte andra skrifter:

www.fritenkaren.se

e-post-adress : clanciai@yahoo.co.uk

Vad är kultur?

– ett försök att reda ut begreppen

Den borgerliga kulturen finns inte, lika litet som det finns någon kulturmarxism. Båda är politiserande begrepp som är enbart skadliga för kulturen.

När förre statsministern Fredrik Reinfeldt menade att det inte fanns någon kultur i Sverige talade han som politiker. Kultur och politik är väsensskilda områden som mår bäst av att inte sammanblandas. Politik handlar alltid om makt, och kultur har ingenting med makt att göra, medan å andra sidan politik brukar betrakta kultur som en belastning av vanligen subversivt slag. Politik korrumperar, medan kultur, om den är fri från politik, förädlar. Så glöm begreppen borgerlig kultur och kulturmarxism! Antingen har man kultur eller så har man det inte.

Däremot är det naturligtvis skillnad på kultur och kultur. Det finns finkultur och skräpkultur. Finkulturen handlar om klassisk kvalitet, vårdar seriös musik, vinnlägger sig om antikt och klassiskt arvegods som det grekiska och latinska språket, litterär bildning som genom Homeros, Aiskhylos, Sofokles och Euripides, Dante, Shakespeare, Goethe och de stora 1800-talsromanerna med mera. Skräpkultur handlar mest om mat och konsumtion och då mest skräpmat, hamburgare och pommes frites, coca-cola och burköl, vålds- och annan pornografi på bio och TV, skvalmusik och högtalarhjärntvätt med mera sådant. Finkulturen är inte borgerlig utan universell, medan skräpkulturen alltid är smaklös, ytlig och förgänglig. Vanligen handlar skräpkultur om pengar och massrörelser, som arena-arrangemang och massrockkonserter, medan finkulturen är mera exklusivt individuell och intellektuell, borde vara gratis om den inte är det och förblir bestående.

Denna essay gör inte anspråk på att vara mer än ett litet försök att treva sig fram i vår tids omfattande kulturförvirring.

Abasverus minnen, del 151: Baronessan.

Hon var något av en legend, som man bara måste undersöka och försöka förstå innan det var för sent, för enligt ryktet hade hon redan varit döende i många år. Hon förde en hemlighetsfull tillvaro i avskildhet, och många som känt henne var direkt rädda för henne och undvek därför att ha vidare kontakt med henne, som om de var rädda för hennes inflytande eller hon faktiskt utövade en hemlighetsfull makt över alla hon kom i kontakt med.

Jag blev därför förvånad när jag fann en helt vanlig kvinna, visserligen märkt av sitt öde, men hon var fullkomligt konventionell. Åtminstone uppträdde hon som sådan i min närvaro.

Det var kanske det att hon en aning intrigerades av min egen hemlighetsfulla bakgrund, som jag inte närmare velat gå in på för henne, medan det ändå var påfallande att jag kom från det judiska, som gjorde att hon bestämde sig för att vara fullkomligt naturlig med mig och inte utsätta mig för någon hemlig och försåtlig magi.

Men hon var fullkomligt rationell, vilket överraskade mig. Det var ungefär det sista jag hade väntat mig. Hon hade ju en exotisk bakgrund och hade varit sjuk nästan större delen av sitt liv, nästan döende som sagt var, men var ändå imponerande frisk i sitt intellekt. Hon var universellt genomskådande när det gällde världens politiska läge, hon visste allt om vad som hände i världen och var nyktert distansierad från allt vad världslighet hette, medan hon samtidigt såg mer av världens problem än de flesta, och hon hade skäl att vara allvarligt missnöjd.

”Men ni tycks ha klarat er anmärkningsvärt väl med desto större mental hälsa i behåll för all den fysiska hälsa ni förlorat på vägen, vilket imponerar på mig så mycket att det gör er förtjänt av min synnerliga komplimang,” försökte jag smickra henne.

”Försök inte smickra mig, unge man,” avfärdade hon mig. ”Det har alla andra misslyckats med före er. Det är ingen idé ni försöker.” Och hon log nästan skälmskt med sin skrynkliga mun och tände en cigarett, fastän hon inte borde röka.

Hon var ju så fruktansvärt spröd. Hon hade krympt under åren av sin sjukdom med förfärande resultat, hennes kropp var så mager och nedgången att det nästan bara var ögonen som levde hos henne, men de levde desto mera, och bakom de ögonen levde en ännu vitalare själ med en glöd som var närmast vulkanisk.

”Men hur har ni lyckats övervinna er sjukdom? Man gjorde inte det i allmänhet på 20-talet.”

”Man kan örvinna vad som helst om man bara vägrar att ge upp. Man kan vara invalid och sitta i rullstol hela livet, men om man bara inte ger upp kan man ändå bli 90. Så gammal blir inte jag, det vill jag inte bli heller, utan jag är beredd att lämna in när som helst. Jag har levat och är nöjd med att ha fått leva som jag ville. Mera har jag inte rätt att begära. Att jag då ändå hela tiden har fått leva vidare har jag gjort det bästa möjliga av, vilket som ni ser inte har varit det lättaste med den här förhärjade kroppen, som egentligen bara är en rest av en kropp, och inte helt utan framgång. Jag har alltid kunnat fortsätta lite till, och den fristen har jag alltid ändå funnit en viss glädje i att alltid förlänga. När jag dör kommer alla att förvåna sig över att jag ändå lyckades leva så länge, men det är inte mitt fel.”

”Vad menar ni? Var det er mans fel? Har ni aldrig gett honom någon skuld?”

”Äsch. Han var bara en man. Vad kan man begära? Män är män, och kvinnor är kvinnor, och kvinnor råkar ut för män, och naturen ställer till det så att män gör vad de gör, och när naturen reagerar dem vet de inte vad de gör och är därför ansvarslösa, och så går det som det går. Men vi kvinnor är bättre på att överleva männens katastrofer än vad männen är, som åstadkommer dem. Det är väl en del av ödets hemlighetsfulla lekar. Det kallas karma. Nej, min vän, ni ställer frågan fel. Min sjukdom var min mans fel eller ansvarsvarslöshet, men förtjänsten att jag klarade mig genom den var en annans.”

”Vems?”

”Det vill ni inte veta, för då tror ni jag är en häxa.”

”Jag visste att ni var hemlighetsfull. Därför ville jag träffa er.”

”Jag tror ni kan förstå mig. Men jag anklagar inte min man så mycket för hans slarv, då min sjukdom var fullständigt obetydlig i jämförelse med allt det andra.”

”Vad menar ni, ’allt det andra’?”

”Herre Gud, ni vet väl vad det är för tid ni lever i. Har ni inte märkt de båda världskrigen?”

”Vem vill ni ge skulden för dem?”

”Det är samma sak där. Ansvarslösa män som inte vet vad de gör, och som när katastrofen är ett faktum och ingen kan göra något åt saken, när allt är förlorat, därför måste hållas ansvarsfria i sin ansvarlöshet. Världskrigen var ingens fel. Det bara blev så. Omständigheternas makt, eller ödets lekar, om ni kan se det så. Jag ser det så. Jag beklagar inte världen och dess öde, men jag beklagar allt det som gick förlorat på vägen.”

”Tänker ni på något särskilt?”

”Kriget var inte så farligt som dess konsekvenser i Ryssland. Jag tänker på den ryska revolutionen. Ingenting har förstört så mycket i världen som den, ty den förstörde allt det viktigaste. Ryssland före kriget var ju världens ädlaste nation, hade den största och högst utvecklade aristokratin i världen och frambringade världens främsta konstnärer, som Tjajkovskij, Tolstoj och Dostojevskij, Rachmaninov och Anton Tjechov, världens ädlaste konst och smak och finaste realism och mänsklighet. All den ädelheten gick förlorad i revolutionen och kunde aldrig återskapas.

Det var naturligtvis likadant för hela världen. Hela världen följde med i den universella våldtäkten, när allt vackert skulle förstöras och dödas och skändas och förgås för blotta förstörelsens skull. Hela musiken gick förlorad. Före första världskriget fanns det bara vacker musik i världen. Den försvann med kriget, och i stället fick vi oväsen överallt, vulgär schlagermusik, onyanserad jazz, musik som inte var musik och låtsades vara märkvärdig bara för att den inte var musik – atonal musik är ju lika värdelös som alkoholfri sprit. Även i arkitekturen gick ädelheten förlorad, men det var tydligast i musiken.

Alla de stora 1800-talskompositörerna var ju förädlade. Det började med Beethoven. Han kom inte alls från någon adlig familj men åstadkom ändå en ädel standard i musiken som aldrig förekommit tidigare. Till och med Mozart är banal mot Beethoven. Och alla de andra följde hans exempel, främst Chopin, den ädlaste av alla, men också Schumann och Mendelssohn, Brahms och de italienska operakompositörerna – alla var de ädla i själen. Denna själens ädelhet gick förlorad i det första världskriget, och det andra ångvältade det lilla som överlevt. Vad har vi i stället? Det socialistiska myrsamhället, där ingen får vara mindre nolla än en annan. Den ryska socialismen och den tyska nationalsocialismen var samma sak – alla avvikelser förbjöds, vilket uteslöt all ädelhet, all individualism, allt intellektuellt fritänkeri, allt personligt initiativ, och tog nästan kål på hela mänskligheten. Vem ville mera leva på kontinenten i Europa efter Dresden och koncentrationslägren? Ingen vettig människa. Många begick också självmord, främst Stefan Zweig men också Klaus Mann och många ledande svenskar. Men jag bara tråkar ut er. Ni är väl knappast någon melankolisk aristokrat själv, som lider av att han överlevt sig själv och måste leva i en värld som dödat allt som var värt att leva för?”

”Ni har rätt. Jag har inte droppe blått blod i mig. Men om ni i likhet med så många andra förlorat så mycket, anklagar ni då inte den kraft som fått er att överleva er själv och kanske mot er egen vilja?”

”Jag borde göra det, men jag är faktiskt tacksam. Den kraft som fått mig att uthärda överlevandet av mig själv har ändå gett mig en djupare syn på livet än vad de flesta kan tillgodogöra sig, och även om det kanske varit på mera ont än gott, så hyllar jag den onda kraften och skäms inte för att bekänna mig trogen honom mera än någon annan gudomlighet. Ingen kan ju längre ta idén om någon allsmäktig gudom på allvar efter det andra världskriget. Man får acceptera det andra.”

”Vad menar ni då? Någon annan gudom?”

”Alla våra främsta diktare har bekänt sig till honom mer eller mindre, och jag är ju diktare och ingenting annat. Jag menar naturligtvis den mörka kraft som gjorde Dantes helvete möjligt, som inspirerade John Milton till hans förlorade paradiset, som gjorde att Goethe skrev Faust, och så vidare.”

”Menar ni Djävulen?”

”Kärt barn har många namn. Goethe kallade honom Mefistofeles. Andra kallar honom Satan, som är ett gammalt indiskt namn på sanningens gud som fanns innan Job råkade ut för Anklagaren i Ur, som fick överta det namnet. Fan är ett annat namn, som egentligen är en omskrivning av grekiskans faun, det fanns många fauner i Grekland med horn i pannan, till och med Moses lär ju ha haft horn i pannan, medan Fan egentligen helt enkelt är den grekiska guden Pan, som ju hade getabocksben och horn i pannan, som de kristna sedermera demoniserade och gjorde till Fan att skrämja de okunniga med. Den stackarn fick symbolisera hela den hedniska levande underbara värld som var den ädla grekiska civilisationen innan de bigotta kristna kom och förstörde den.”

”Var det inte barbarerna och arabstormen som förstörde den?”

”De germanska barbarerna övertog den och pånyttfödde den genom Karl den Store och andra statsbildningar i romarrikets anda, medan arabstormen verkligen drog fram som en allt fördärvande cyklon över hela medelhavet – Nordafrika har inte hämtat sig än. Men hur kom vi in på allt detta? Vad var ni ute efter egentligen?”

”Er hemlighet. Hur ni har överlevt. Men ni har gett mig svaret. Ni har liksom Faust knutit förbund med Satan.”

”Och glöm inte att Goethe ändå lät honom komma till himmelen trots att han förskrivit sin själ åt djävulen. Här är den verkligt infernaliska ödesmekanismen som ingen någonsin kommer att kunna begripa sig på och som jag har forskat i genom hela livet, men det är det intresset som hållit mig vid liv – den onda mörkrets makt som är universums svarta hål men som samtidigt möjliggör hela universum och utan vilken ingen ljusvärld kan finnas.”

Det var en klok gammal kvinna, grotesk i sin vanskapthet, reducerad till bara skinn och ben i en nästan dvärglikt reducerad form men med ögon som förvandlade denna varelse till en nästan självlysande magisk uppenbarelse av trollbindande liv, vars starka utstrålning ingen kunde förneka eller klara sig från som utsattes för den. Jag var inte den enda som hon helt frankt erkände sin satanism för, men det var knappast det som låg henne i fatet när hon aldrig fick Nobelpriset, fastän Hemingway ansåg att hon borde ha fått det i stället för honom. En annan som förstod hennes rätta värde var Charlie Chaplin, som hävdade, att om man så bara skulle läsa en enda bok under hela 1900-talet, så måste det vara hennes om den afrikanska farmen.

Sådan var hon, baronessan Karen Blixen-Finecke, som introducerade sig som sagoberättare i litteraturen under den judiska pseudonymen Isak Dinesen, en dansk aristokrat som aldrig kunde förneka sig själv hur mycket än världen förnekade och förgjorde sig själv.

kommentar. Hennes kanske märkligaste berättelse "Babettes gästabud" skildrar på ett mästerligt sätt den ovan antydna situationen för en udda persons fullständiga utanförskap i tillvaron och hur hon gör det bästa av saken. Fransyskan Babette är en flykting från revolutionens Frankrike och hamnar i Norge bland fullständigt lokala människor, som inte kan gissa det minsta av hennes historia – de lever i en helt begränsad värld i en norsk fjord så långt från den stora världen som möjligt.

Hon får sin chans att uppenbara något av sin fatabur när hon vinner 10,000 francs på ett lotteri i god tid för ett gästabud, som den lokala befolkningen skall arrangera i firandet av en prästs hundraårsdag. Hon ber att få ta hand om hela gästabudet och reser bort för att göra inköp.

I den middag som hon bjuder på presenteras hela det gamla kejserliga franska hovets praktglans i form av det franska kökets subtilaste smakprov och mest avancerade tänkbara meny. De norska lokala gästerna deltar i middagen som om det var gröt. De fattar ingenting av den avancerade smaken, men det råkar bland dem finnas en gäst som varit med före revolutionen och häpnar inför vad han bjuds på och kan inte tro sina ögon.

Men för Babette blev det ett lyckat gästabud bara för att åtminstone en inte visade sig vara helt oförstående.

Marxismens misstag

När Marx övergav satanismen
för att övergå till politiken
koncentrerande sig på den hårda realismen
genom ambition, opportunism och girig egoism
i offrandet av allt för krass materialism,
så uteslöt han ur sitt liv all andlig möjlighet,
förnekande att denna dimension alls kunde existera;
men i detta uteslutande av all spiritualitet
så dödar du din egen andlighet och tar du livet av din själ,
men livet kan ej existera utan sin naturliga magi.
Resultatet av den destruktiva och materialistiska revolutionen
var de värsta diktaturer och förtryck som förekommit i historien
och som ännu dominerar Kina utan något slut på sina folkmord
som de lärde sig av föregångsexemplet i Sovjetunionen.

En värld berövad sin magi och andliga värderingar
är reducerad till ett kallt skelett av bara död,
en natt av mörker utan stjärnor,
en dödens sömn förutan drömmars liv och andrum,
en total självdestruktivitet av bara självmord
utan ändamål och mening, utan hopp och liv;
medan magin är nyckeln till allt livets hemlighet,
som till och med ger själva döden liv och mening.

- efter Laila Roth

Den första såpoperan

(favorit i repris – reviderad)

När vi härom dagen gick igenom en aria av Puccini visade det sig att pianisten varken kände till arian eller operan. Ändå är operan Puccinis nästsista fullbordade fleraktsopera hur litet den än har spelats i Europa. En presentation är därför på sin plats. Den heter "*Das Mädchen aus dem goldenen West*" eller "*La fille du far West*" eller "*La fanciulla del West*" eller "Flickan från Vilda Västern" eller "*The Girl of the Golden West*" och har alltid varit populär åtminstone i Amerika.

Naturligtvis kan man lyfta på ögonbrynen inför den brydsamma handlingen. Första akten visar *Polka Saloon* där ett gäng cowboyer spelar kort, dricker whiskey, blir melankoliska av hemlängtan efter mamma, sjunger "*Hooray!*" och "*Yippee!*" och "*Dooda dooda day*" och andra amerikanska saker, blir pekorala och börjar gråta, tills någon fuskar vid kortspelet och det börjar dras revolverar. Alla vill hänga falskspelaren, men lyckligtvis finns sheriffen med bland gänget, den sentimentale Jack Rance, som är en beklagansvärd figur, och han räddar temporärt falskspelarens liv genom en salomonisk dom. En gräslig bandit Ramirez som huserar i området förs på tal, men mest diskuteras Minnie, saloonens föreståndarinna och allt-i-allo, något av en kombinerad frälsningsöverstinna, skolfröken för vuxna grobianer och utskänkerska, som råkar göra entré just när en ny revolverfight har börjat uppsegla. De kommer av sig, för alla älskar Minnie och vill uppvakta henne och ge henne blommor, då hon tydligen är det enda fruntimret i området. Det blir nya omgångar whiskey och "*Hip hip hooray!*" och stämningen blir åter gemytlig, så gemytlig att sheriffen Jack Rance vågar komma med en kärleksförklaring till Minnie. "Ingen har någonsin älskat mig, jag har aldrig älskat någon, och livet har aldrig berett mig någon glädje. Jag är i grund och botten bara en spelare, förbittrad och förgiftad av livets hån mot mig. Men för en kyss av dig skulle jag ge en hel förmögenhet!" Minnie svarar: "Och vad skulle din hustru säga?" vilken sheriffen Jack Rance då har lämnat för länge sedan. Situationen avbryts av att Dick Johnson kommer in, en skum och okänd främling. Johnson och Minnie har träffats förut, och Johnson börjar flirta med henne. Detta upprör sheriffen Jack Rance, som välter Johnsons glas, varvid det nästan blir en ny revolverfight.

Situationen avbryts av att någon kommer in med den infångade banditen Castro, som det nu gäller att hänga och förhöra i nämnd ordning, då han tillhör den gruvlige banditen Ramirez' gäng. När Castro kommer in känner han genast igen Johnson, och då vet hela publiken: "Aha! Johnson är självaste den förskräcklige banditen Ramirez!" Men ingen annan på scenen vet det. Mycket lämpligt börjar det då blåsa upp en snöstorm, och vindmaskinen kör i gång. Den är sedan mer eller mindre i gång under större delen av operan. Cowboysarna går ut för att göra upp med Castro så att Minnie mycket lämpligt får en intressant stund tillsammans med Johnson (alias den förfärlige banditen Ramirez) till ackompanjering av vindmaskinen innan första akten slutar.

En timme senare är vi i Minnies stuga där den pittoreska indianen Wowkle sjunger indefinita saker och säger "Ugh!" emellanåt. Efter en stund kommer Minnie hem, och därefter kommer Johnson (alias banditen Ramirez) och hälsar på henne. Wowkle körs ut på ärenden, han går motsträvigt ut i snöstormen (vindmaskinen) och säger : "Ugh! Snö!" innan han försvinner för gott. Sedan kommer den berömda kyssepisoden. Johnson (banditen Ramirez) tigger om kyssar till smäktande dånande orkesterackompanjering, och till slut ger Minnie honom villigt en kyss till ännu mera dån från orkestern. Samtidigt blåses dörren in av stormen, och vindmaskinen överröstar hela orkestern. Därmed är romansen introducerad och etablerad, och Minnie och Johnson (Ramirez) pussas och kramas och har just gått till sängs när de blir störda av cowboygänget, som följt den faslige banditen Ramirez' spår just till hennes stuga. Hon gömmer hastigt Johnson (Ramirez) bakom sänggardinerna medan hon palavrar med gänget, som naturligtvis kommer på att Johnson (skurken Ramirez) finns i stugan. Genom diverse förvecklingar blir det en ordentlig revolverfight, Johnson (Ramirez) blir träffad, och Minnie lyckas efter många om och men få sheriffen Jack Rance till att spela poker om Johnsons (skurkens) liv, ett spel som hon vinner genom att fuska – hon avleder skickligt Jack Rances uppmärksamhet mot en välbehövlig drink medan hon fuskar bort några kort i barmen och fiskar upp nya ur sin strumpa. Så slutar andra akten med sheriffs totala nederlag, och även vindmaskinens strålande insatser är därmed förbi.

I tredje akten fortsätter gänget att jaga Johnson (Ramirez), ibland lyckas de få honom fast, men han lyckas alltid smita, och så håller de på, tills de verkligen får honom fast och ämnar hänga honom. De blir då så glada att de på nytt börjar sjunga "*Dooda dooda day*" och "*Hip hip Hooray*" och allt det andra, men så kommer Minnie ridande med puffrorna i handen och förstör allting. Hon väcker deras känslor för pekoral sentimentalitet och övertalar dem vackert till att befria den farlige skurken Ramirez, vilket de gör, så att hon och Ramirez sedan lugnt kan leva lyckliga i alla sina dagar medan bara den stackars sheriffen Jack Rance är missnöjd och missunnsam.

Man må tycka vad man vill om detta enastående kvalificerade dravel, men som banbrytande såpopera är den oöverträffad mest på grund av Puccinis underbara musik. Han omfattar de rumlande cowboysarna med samma charm och varma mänsklighet som bohemerna i Paris, och musiken är minst lika mästerlig som i "*Bohème*", "*Tosca*" och "*Madame Butterfly*" om inte mera, ty kontrasterna, variationerna och de färgsprakande skiftningarna är som ett fyrverkeri av skicklig smidighet och gränslöst intagande melodik. Operan är dessutom lika full av humor som enaktaren "*Gianni Schicchi*", och frågan är

om den inte rent musikaliskt är Puccinis bästa opera. Möjligen överträffas den endast av första akten i "*Turandot*", hans sista opera, som blev ofullbordad.

"Flickan från Vilda Västern" blev den första opera som hade världspremiär på Metropolitan i New York, den kan till och med betecknas som den första riktiga amerikanska operan, även om den sjungs på italienska och väl kommer närmast en spaghettiwestern. Den romantiske banditen Ramirez (Johnson) sjöngs emellertid av självaste Enrico Caruso. Året var 1910, Puccini hade besökt New York 1907 och då fallit för buskispjäsen på en udda teater, varpå Metropolitanandirektören fiffigt försäkrat sig om rättigheterna till uruppförandet.

Det var ju också på liknande sätt "Madame Butterfly" kom till: Under ett besök i London 1900 hamnade Puccini på en udda solkig teater och såg där ett enaktarpekoral om en geisha som råkade illa ut genom en amerikansk skitstövel till marinofficer, vilket ämne Puccini blev fullständigt betagen i – och förvandlade till en av de mest intagande och välkomponerade operorna någonsin.

Typisk scen från "Flickan från Vilda Västern" – den notoriske banditen står färdig att hängas – "Gör vad ni måste göra, men kvickt!", här självaste Enrico Caruso, Metropolitan i New York, världspremiären 10 december 1910.

En lektion i diplomati – och andra filmer

Den franska "Diplomatie" är en fullständigt sann historia om den dock är en filmatiserad pjäs av Volker Schlöndorff, som har gjort ett suveränt jobb i iscensättningen och dramatiseringen. Diplomaten i fråga var född och uppväxt i Paris men en svensk vid namn Raoul Nordling, som var svensk konsul i Frankrike vid tiden för den tyska ockupationen av Paris. Ur gängorna efter attentatet mot hans liv den 20 juli 1944 gav Hitler order om att Paris skulle förstöras, och den som fick uppgiften att genomföra detta omfattande nidingåd var en viss general Dietrich von Choltitz, en erfaren och härdad general på tröskeln till sin ålderdom med god uppfattning om såväl soldatslivets oomkullrunneliga plikter som om krigets och politikens realiteter. När han mottog ordern av Hitler personligen insåg han att Hitler var en färdig man som det inte var mycket kvar av, och han såg tydligare än de flesta att kriget var förlorat för Tysklands del. Ändå var han beredd att genomföra ordern, då det var hans plikt som soldat att lyda order.

Även den svenske konsuln i Paris är väl medveten om realiteterna i vad som pågår, och han satsar allt på att försöka få generalen att inställa företaget. Detta är inte så lätt, då Hitler tagit generalens fru och barn som gisslan – om ordern inte genomförs är deras liv pantade.

Det är en skickligt genomförd thriller som utspelas under en lång tidig morgon i augusti i Paris medan staden vaknar och i strålände väder breder ut sig i hela sin härlighets strålgång. Vi vet ju att staden står kvar ännu idag, så vi vet hur det måste sluta, men alla sprängladdningarna var redan apterade, och det fattades bara generalens order för att avtryckaren skulle pressas.

Rollerna spelas utomordentligt övertygande och skickligt av Niels Arestrup som generalen och André Dussollier som konsuln, och fastän man vet hur det går bjuder dramat på många överraskningar.

Samma drama filmades redan 1966 av René Clément i en storfilm med Orson Welles som konsuln, Gerd Froebe som generalen, Kirk Douglas som pansargeneralen Patton och med Alain Delon, Jean-Paul Belmondo och massvis med andra stjärnor i övriga roller. Denna film är gjord som en fest att fira Paris, och det är själva Paris som spelar huvudrollen. Den bygger på Dominique Lapiettes och Larry Collins första stora journalistiska roman tillsammans, flera skulle följa, med titeln "Brinner Paris?", som också är filmens titel. Den är tre timmar lång och i svartvitt, men när befrielsen äntligen lyckats tonar filmen över i färg som slutkläm.

Det är intressant att jämföra de båda filmerna med varandra, då de berättar samma historia men från helt olika perspektiv, och självklart är tyskens film bättre, då den går djupare in på problematiken, det avgörande mellanhavandet mellan generalen och konsuln och framför allt generalens ohyggligt svåra situation, mästerligt presenterad genom Niels Arestrup.

Om man jämför denna film med Darryl F. Zanucks liknande storfilm några år tidigare, "Den längsta dagen", även den en tre timmars vidfilm i svartvitt, tar dock D-dagsfilmen priset. Den är bättre sammanhållen och överskådlig fastän den skildrar fyra olika nationaliteters förehavanden under en och samma dag, medan "Brinner Paris?" nästan lider av att vara en så utpräglad fransk film. "Den längsta dagen" lyckas göra rättvisa åt alla de olika nationerna, fransmän, engelsmän, tyskar och amerikanare, och den är mera dokumentär till sin prägel, medan "Brinner Paris?" är mera konstnärlig i sin uppläggning, fastän båda filmerna hela tiden brakar maximalt på med hela kriget, den franska till och med till överdrift med oupphörlig marschmusik dessutom, som dock i slutet barmhärtigt och befriande nog övergår i vals.

Vi nämnde Kirk Douglas, som gör ett kort men effektivt framträdande som general Patton i "Brinner Paris?" Själv betecknade han sin bästa roll och favoritfilm den mycket udda historien *Lonely are the Brave* som han gjorde 1962 direkt på "Spartacus". Det är en melankolisk historia om vad man skulle kunna kalla den siste cowboyen. Den tilldrar sig i nutid, alltså 1962, och redan i början komprimeras hela filmens problematik i den avslöjande scenen när han skall rida över en autostrada med sin häst och trotsa all trafiken.

Han kommer till stan för att hjälpa ut en gammal vän ur fängelset och ser därför till att han själv hamnar i fängelse genom ett krogslagsmål, men när de träffas i fängelset framgår det att kamraten inte vill fly utan sitta av sin tid. Kirk får fly ensam och får hela samhället på jakt efter sig. Han flyr över bergen med sin häst, en flykt som blir övermåttan strapatsrik både för honom och förföljarna. Sheriffen är dock en human och förstående man, spelad av Walter Matthau, som inser vilket vansinnigt projekt det är att förfölja en ensam beriden man med jeepar och helikoptrar över bergen men som ändå, liksom Kirk Douglas, löper linan ut. Slutet är överraskande och hjärtskärande.

Gene Rowlands är med i en viktig biroll i filmen som ännu ung och tilldragande som kompisens fru och är den som får Kirk att besluta sig för sin dumdristiga mission. Regissören är David Miller, men det nästan försåtligt skickliga manuset skrevs av Dalton Trumbo, som ju även skrivit "Spartacus" just för Kirk.

Om vi nu lämnar kriget och alla cowboysar och Amerika bakom oss för att försöka hitta en bättre värld, så hamnar vi i gott sällskap med den helige Franciskus i de tre filmer som gjorts om honom. Den mest namnkunniga är väl Franco Zeffirellis stora monumentalverk om hela hans liv med Alec Guinness (själv katolik) som praktfull påve och bedårande musik komponerad och sjungen av Donovan med den ljuvliga rösten som kontrast mot Bob Dylans kraxande. Filmen har betecknats som den ultimata Franciskusfilmen, och visst är den bräddad till fullo med kvaliteter men ger ändå inte en alldeles rättvis bild av det hela.

Den föregående Franciskusfilmen var amerikansk regisserad av ingen mindre än Michael Casablanca-Curtiz, det blev hans nästsista film, och visst är det en vacker och intressant film men fullstyändigt Hollywoodiserad – hela historien är liksom fernissad med en pastellpolityr som utesluter all möjlighet till realism.

Men lyckligtvis finns det ännu en Franciskusfilm. Det är Roberto Rossellinis från 1950 helt i svartvitt och med den italienska neorealismen i sitt ässe – plötsligt känner man

igen den riktige Franciskus. Det är en underbar och helt betagande film i all sin enkelhet. Den heter "Franciskus – Guds gycklare", och alla skådespelarna utom en är amatörer. Den enda icke-amatören spelar ett monster till kondottiär som Franciskus råkar ut för och lyckas omvända från krig till fred. Även filmens form är trogen den verkliga Franciskus – den tar upp hans *Fioretti* – de små blommorna, den enkla novellsamlingen om Franciskus liv i små episoder, och varje episod är fullkomligt äkta och gripande. Filmen är lika mycket ett mästerverk som "Rom – öppen stad" om inte mera.

Så har vi några storfiler till sist. För första gången på över 40 år såg jag om "Exodus", Otto Premingers 3,5-timmars film om Israels självständighets födslovänder med Paul Newman och Eva Marie Saint, som visade sig hålla mer än väl och vara lika aktuell fortfarande – problemen med palestinierna har ju aldrig lösts utan bara blivit värre hela tiden under alla dessa snart 70 år.

Den intressantaste delen av filmen är dock inledningen, som helt och hållet tilldrar sig på Cypern, där en skorv med israeliska flyktingar från Hamburg strandat då engelsmännen inte vill släppa in för många israeler till Palestina. Paul Newman tar på sig ansvaret för situationen ombord, och tillsammans med Ralph Richardson som ansvarig i land löser de problemet, – som dock bara är inledningen till de mycket större problem som väntar i Israel.

Trots sin pretentiösa prägel och ensidiga partiskhet för Israel kan man inte låta bli att tycka om filmen, och dess musik, något av den bästa filmmusik som någonsin gjorts, gör sitt till för att förhöja upplevelsen. Dock fick filmen inte en enda Oscar utom just för musiken, men ändå är det en fullvärdig film av bara kvaliteter. Problemet ligger i manuset. Det är visserligen skrivet av Dalton Trumbo men på Leon Uris roman, och det är där vi finner den enkelspåriga ensidigheten med simplistisk partiskhet för Israel – som om den andra sidan av saken inte fanns. I just den inställningen bottenar väl huvuddelen av alla de oändliga och oöverskådliga palestinska problemen. I stället för vidsynt diplomati, som dock till exempel en sådan som Abba Eban representerade, så väljer de flesta, och på båda sidorna av konflikten, skygglappsförsedd ensidighet om inte frivillig blindhet.

En stor och positiv överraskning var filmatiseringen av "Onkel Toms stuga" från 1965. Den har filmats många gånger, men denna version är den bästa, och den är den enda europeiska. Det är en tysk-italiensk produktion, och den är lika njutbar och intressant som en film av Max Ophüls. Till de betagande inslagen hör att Onkel Tom själv har en underbar sångröst som han flitigt applicerar närhelst skon kniper, och filmens alla Negro Spirituals är som ett pärlhalsband om filmen.

Ässet i filmen är dock gestaltningen av skurken Simon Legree, som får vara med från början. Han spelas av ingen mindre än Herbert Lom, som ju spelade Napoleon i den amerikanska storfilmerna "Krig och fred" 1956 och var den bästa Napoleon någonsin, och här får han excellera på samma sätt som hänsynslös och omänsklig slavdrivare.

Även rollen Cassy ges väldigt mycket uppmärksamhet och vidare utrymme än boken, vilket den rollen förtjänar, här utmärkt spelad av Olive Moorefield. Det är en synnerligen

undervärderad film som egentligen aldrig fått komma till sin rätt – utom på sina håll i Europa, främst Tyskland.

Slutligen en av de bästa Jules Verne-filmerna som har gjorts: ”Resan till jordens medelpunkt” från 1959 är en magnifik uppvisning av allt det bästa som fantasirik cinematografi kan trolla fram, samtidigt som manuset är mästertligt uttänkt i en utbrodering av Jules Vernes intriger som han själv hade imponerats av, och skådespelarna inte kunde ha varit bättre. I stället för tyskar är de dock skottar, professor Otto Lindenbrock har blivit Sir Oliver S. Lindebrook vid Edinburgh University och spelas av James Mason (som redan excellerat som kapten Nemo några år tidigare i världomseglingen under havet), hans troskyldige brorson Axel har blivit Alec McKuen och spelas av den skönsjungande och harmonikaspelande Pat Boone, men det roligaste av allt är att professorn får konkurrens i sin jakt på jordens medelpunkt. Det är en viss professor Göteborg från Stockholm (’Goetabaug’), som har en hustru som följer med till Island och får en viss betydelse för den oanade händelseutvecklingen, som även inbegriper en skurk i form av en ättling till Arne Saknussemm, som även han vill komma först till jordens medelpunkt. Det samlar sig alltså folk där nere. Både den ampra fru Goetabaug och Hans, den enda gestalten som troget följer boken, talar flytande isländska, vilket bidrar till filmens intryck av realism trots allt det fantastiska. Den är filmad nere i grottorna vid Karlsbad i dåvarande Tjeckoslovakien med spektakulära visuella och fysiska fenomen. Vad Jules Verne hade älskat denna film!

Några milstenar, mars 2016

- 2 Mikhail Gorbatsjov 85 år.
- 5 400 år sedan Copernicus astronomi bannlystes av Vatikanen.
- 6 Andrzej Wajda 90 år.
400 år sedan Francis Beaumonts frånfälle, elisabetansk dramatiker.
180 år sedan Davy Crockett stupade vid Alamo.
- 10 James Herriott 100 år.
- 11 Harold Wilson 100 år.
- 12 Liza Minnelli 70 år.
- 14 Wolfgang Petersen 75 år.
- 15 60 år sedan ”My Fair Lady” hade premiär.
- 17 Kurt Russell 65 år.
40 år sedan Luchino Viscontis död.
- 19 Irving Wallace 100 år.
Ursula Andress 80 år, den första Bondbruden.
- 21 Charlotte Brontë 200 år.
Harold Robbins 100 år (bästsäljare, redan glömd)
Timothy Dalton 70 år.

- 24 Dario Fo 90 år.
- 26 Sterling Hayden 100 år.
- 28 Mario Vargas Llosa 80 år.
75-årsminnet av Virginia Woolf.
- 29 Eugene McCarthy 100 år – förlorade presidentvalet 1968 mot Nixon.

Tålamodsresan, del 15: Den känsliga väderfrågan

Problemet är, att ju högre upp man är, desto extremare blir vädret. På 2000 meters höjd är det ännu relativt lugnt, och man behöver inte vara rädd för oväder, men oväder över 3000 meter är alltid skräckinjagande farligt och fullständigt oförutsägbart – vad som helst kan hända och händer. På 3500 meter och där över är det enda att göra att söka skydd, dra sig tillbaka och slå till reträtt. Det var vad jag upplevde vid återkomsten från Turtuk till Diskit. Det ösregnade. Det skall det inte göra, i synnerhet inte på ett av Ladakhs allra torraste ställen.

Och därefter fortsatte vädret att försämrats. Regnet i Diskit var bara en försmak. I Lamayuru hade jag en respit, det är verkligen Ladakhs torraste område, men även där regnade det mer än jag någonsin upplevat där tidigare – ändå har jag haft regn där två gånger förut. Alltså håller klimatförändringen och dess konsekvenser definitivt på att göra väderleken i Ladakh allt mera avskräckande.

Legdan ville att jag skulle skaffa honom stora grupper från Sverige, så att Lung Snon kunde fortsätta expandera, och han kunde inte förstå varför vissa grupper upphört att komma. Naturligtvis kan jag inte agera publikmagnet eller ägna mig åt den marknadsföring han önskar, utan jag kan bara rekommendera vissa enstaka vänner och Tibetälskare med en uppmuntran. Senast jag mötte en svensk grupp i Ladakh var de alla magsjuka utom en, den enda och äldsta veteranen, och naturligtvis ger sådant inte direkt någon oemotståndlig mersmak.

Själv hade jag haft ett svagt illamående nästan oavbrutet i Leh, som inverkat menligt på aptit och livslust, och jag har aldrig varit så deprimerad i Leh tidigare, kanske beroende på avgaserna och det extremt tilltagna bullret och skvalmusiksoväsandet. Här kan man se att min hörselkänslighet direkt påverkat hälsan negativt genom negativt oväsen.

Både Nubra och Lamayuru var ljuvliga, ty där var det tyst, och där var naturen allestädes närvarande. I Leh var det tvärtom. Måste jag då ta avstånd från Leh i fortsättningen och söka mig ett nytt lugnare ställe? Lung Snon var rena tortyren genom byggnadsarbetsoväsen med bullrande generatorer som höll på hela natten plus diskodunk-plågor.

Till detta kom att det aldrig blev varmare än 17 grader i mitt rum. Sedan två år får vi inte längre bo i det gamla varma boningshuset, då familjen vill ha det för sig själva och de nya småbarnen, men den nya tillbyggnaden är ett stenhus som aldrig var varken varmt eller trevligt.

I Manali var det varmt och skönt men ösregn hela dagen. Till kvällen kunde man knappt gå ut, man kunde inte se tvärs över stan för regnmolnens täthet, så jag fick stanna nere i stan och ta min middag på gamla Laxshmi med min traditionella festmåltid, biryani med ägg och curd, för den extrema kostnaden av 25 kronor.

På Greenland förekom en ung indier från Hyderabad, bara 24 år, som hade ambitionen att cykla till Leh. Under omständigheterna måste jag avråda honom, och Tara höll med mig. I stället rekommenderade jag honom att resa till Leh och cykla därifrån västerut över Lamayuru och Kargil till Srinagar, då han ändå tänkt sig den vägen hem senare. Där var det högsta passet bara 4100 meter, en baggis, vädret var säkrare, och vägarna var bättre.

Min värd hade återkommit från Chandigarh men sågs inte till under dagen, då han höll sig på sitt rum medan det skvalade.

Johannes hade jag i god tid upplyst om min planerade ankomsttid, och jag såg mycket fram emot att få träffa honom igen. Då jag lyckats hålla tidtabellen exakt skulle han säkert dyka upp under fredagen.

Till problemen i Ladakh kom också det oändliga förkrossande strulet-sabotaget med elektriciteten och internet, som man aldrig kunde lita på – var det inte elavbrott låg servern nere, och det kunde pågå i dagar. I Manali tycktes det åtminstone fungera.

I Koksar på den ”torra” sidan av Rohtang, det sista samhället före passet, var det bara 13 grader klockan 9 på morgonen. Att över huvud taget bege sig till Ladakh måste betecknas som extremsport. Även om vädret nu tycks göra denna svårare att genomföra varje år är dock dessa problem ingenting mot oväsens- och dunka-dunk-problemet, som nu helt har Leh i sitt våld.

Det regnade hela natten, och väderleken kunde inte se något slut på monsunen. Förra året hade monsunen hållit på ända långt in i oktober, så det såg mörkt ut.

Naturligtvis var det en smula trist att råka ut för dåligt väder innan halva resan var avslutad och i Ladakh dessutom, där det aldrig ska regna. Åtminstone gjorde det det aldrig före klimatförändringen. Det var bara att vara beredd på att sitta inregnad för resten av resan i Manali och det ännu regnigare Dharamsala.

En tröst var att internet äntligen fungerade felfritt och snabbt. Man behövde inte ens vara rädd för att få virus i sitt USB, men det var så dags nu.

När jag satt uppe på mitt stamställe Rangoli vid Vashisht med min älsklingsrätt *fruit curd with honey* frågade jag värden vad han visste om väderleken. ”För Jammu och Kashmir och Himachal har de lovat ihållande regn i 72 timmar. 30 har redan gått, så det är bara 42 kvar.” Mera tröst kunde han inte ge.

Medan jag satt där kom det ett gäng skräckisraeler. De lade beslag på den ena stolen efter den andra tills det inte fanns några lediga kvar. Vi som kommit före dem fick till nöds sitta kvar, men ingen annan kunde placera sig vid våra bord. Så satte de på en dator med vidrigaste tänkbara tecnomusik för hög volym med så stressande rytmer som möjligt. Där satt man och måste vänta ut de svåraste regnskurarna till detta skvalmusikshelvete. De var sju och jag var en, så värden hade nog föredragit att bli av med mig än dem, då de både åt och betalade,, men någon paus i skvalstressmusiken blev det lika litet som i regnet. Jag

fick gå ut i regnet och tampas med bilarna, som med flit körde i så många pölar som möjligt bara för att spruta ner fotgängarna.

Från Sverige kom det samtidigt rapporter om tropisk sommarvärme med smäktande sol som tvingade alla att gå i shorts. I juni i Finland hade jag jagats på flykten från landet av frost och snö och fyra grader varmt samt regn utan uppehåll, medan det hela tiden var strålände väder i Göteborg. Nu upprepades situationen i Indien – kallt och rått och ihållande regn, medan man i Sverige ännu njöt för fulla muggar av en extra lång och vacker sommar.

Hittills var det 120 dödsoffer för regnen, och det fortsatte regna. Jag hade aldrig tidigare sett Beas så strid och bred. Den dånade och dunkade som om den ville dra ner staden med sig, och när en flod dunkar är den farlig.

(I nästa nummer: *Sista dagen i Manali*)

Kalasresa med förvecklingar, del 13: Avsked från Darjeeling

Det förargliga inträffade att jag glömde återlämna rumsnyckeln till min värd vid avresan, och han glömde begära den, då vi båda var för upptagna med att utbyta sajter på internet. Jag upptäckte det först till min fasa halvvägs upp till Darjeeling.

När jag senare satt i ett cybercafé kontaktade jag honom om saken och frågade om han visste någon i Darjeeling som skulle resa till Pelling. Han menade att jag lätt kunde finna en sådan i Darjeeling och bad mig ombesörja saken. Vid en middag senare på Kunga hamnade jag bredvid en vacker ung amerikanska som skulle till Pelling så fort hon fått sina skor lagade. Jag anförtrodd nyckeln åt henne, gav henne skriftliga instruktioner och rekommenderade mitt rum. Jag hoppas hon tog det, för hon hade inte kunnat få något bättre.

Jag träffade Rachel och Alby igen och berättade att jag gjort propaganda för hans *Permaculture*, men vädret förblev visset. Det fortsatte vara rått och kallt och dimmigt, och lördag morgon bjöd inte på en skynt av Kanjenjunga, fastän det var klart, då diset var för tjockt. Det berättades att det skulle klarna upp om några dagar – efter min avfärd. Söndag morgon var ännu något bättre, så att man åtminstone kunde se berget i gryningen ehuru diffust i diset. Min sista chans skulle vara måndag morgon.

Det sket sig. Det var lika dimmigt då, och Kanjenjunga var lika gäckande, nätt och jämnt antytt genom det förargligt efterhängsna diset, envist som en förföljelse. Jag fick kompensera besvikelsen med Kanjenjunga, som dock förblivit mest till sin fördel i Pelling, med min sista lunch med Johannes.

Vi fortsatte bland annat att tala om hans tio världsplågor, men vi dröjde oss särskilt kvar vid den nionde, den härresande världsaccelerationen av hjärntumörer.

”Själv kan jag aldrig gå in på ett ställe där de har mobiltelefoner på. Jag är för känslig och reagerar genast nästan paniskt mot de digitala vibrationerna och det genomträngande skärande ljudet. Nästan alla moderna hjärntumörer har kommit av mobiltelefoners

strålning. Så fort jag ser en människa med en mobil i örat kan jag inte låta bli att tänka: där avlas en ny hjärntumör, om den inte redan är född.”

Han ville inte uttala sig om riskerna med Wi-Fi och digital trafik över huvud taget, då ändå mobilen enligt honom var den överlägset dominerande boven. ”Hur är det med dig?” frågade han.

Faktum är att jag med åren fått en ständigt stigande nivå av digital intolerans ju mer jag utsatts för dess terror. Han ville veta symptomen. De var nästan de samma som hans: ett slags panik med åtföljande lidande så länge mobilen i min närhet var på. ”Det är samma symptom,” sade han. ”Även du är tillräckligt naturlig för att inte tåla radioaktiv mobilstrålning.”

Han menade att faran var störst hos alla de okänsliga. ”Om man är känslig mot strålningen är man naturligt garderad och i princip utom all fara, för då reagerar man naturligt och helt enkelt tål det inte. Värre är det för dem som är helt okänsliga och fritt begagnar mobiler utan hämningar och tror sig vara immuna då de inte själva är medvetna om att de ständigt höjer tillvänjningen, ungefär som vid droganvändning eller när man behöver mer och mer alkohol för att bli full igen utan att man märker att man är alkoholist. Det är livsfarligt. Ju känsligare, desto friskare. Ju mer okänslig, desto mer illa ute är man.”

”Vilken tror du är den värsta av de tio plågorna?”

”Den sista, för den vet man minst om. Ebola har alltid funnits och kommer alltid att finnas, och det är först genom de moderna storstadsslummarna den har fått allmän spridning. Aids är i stort sett under kontroll, men det är mycket man sopar under mattan, och där är ett okänt mörkertal. Denguefebern är som ebola och har alltid funnits men är mindre dödligt – det är ungefär lika många denguefall i världen för närvarande som ebola. För resten har det första ebolafallet just konstaterats i Indien, vilket tyder på att fler kan finnas, men Indien har god beredskap. I Bombay bekämpar man aktivt denguefebern, men bäst rustad i Indien mot eventuella epidemiska utbrott är man i Sikkim, där man alltid är alert och har ständiga program för bekämpning av dengue, tuberkulos, cancer och malaria. Malaria och tuberkulos har alltid funnits och kommer alltid att finnas – de kommer och går, och så fort man trott man har dem under kontroll muterar de igen och blommar ut i nya epidemier. Svininfluensa och fågelinfluensa har vållat mer skada genom den panik de utlöst ibland än genom själva smittan, som alltid varit liten. Diabetes är människans eget fel liksom den digitala hjärntumörskrisen, men den största världsplågan av dem alla är ingen av de tio, inte ens den tionde ännu, utan människan själv, för naturen, miljön och världens organiska överlevnad.”

Resan ner förlöpte utan svårigheter, på tåget till Delhi hade jag fyra kupévänner, en sydkorean, två unga trevliga hinduer och en kraftig man som stod för *spiritual resilience*, något nytt i Indien som jag inte stött på tidigare, en sorts andlig reaktion mot materialismen.

Tåget till Delhi blev bara en timme försenat och tog alltså 22 i stället för 21 timmar (1471 km). Från New Delhi fick jag en autorickshaw för 150 ut till Mainu Ka Tilla, där jag fick leta efter ett rum, då flertalet hotell var fulla. Till slut fick jag ett i gamla Lhasa, där jag bott förut, för 450 högst upp med takterass, som jag kände igen: jag hade bott där förut.

Det skilda badrummet var ur funktion, så jag fick till nöds tvätta de viktigaste delarna i ett provisoriskt badrum i källaren med kallt vatten. Rummet hade TV, som jag avskyr, men ingen stol, då den förre tungt vägande gästen hade suttit sönder den. Jag fick dock en ny, en trästol utan sits, men kunde då åtminstone sitta i mitt sista tillfälliga rum i Indien för den här resan.

(I nästa nummer: *Summering*)

Tillbaka till Zanskar, del 8: Sista kvällen i Manali

Under dagen hade jag en uppgörelse med min unge värd angående skvalmusiken som genljöd från Orissatältlägret på andra sidan ängen för högsta volym dag och natt och utan uppehåll. ”Varför måste de spela så högt? Om de bara sänkte volymen skulle det vara njutbart.” Som det var måste man från 200 meters håll skrika för att göra sig hörd och förstådd.

Detta problem med den massmediala hjärntvätten fortsätter att växa. Inte en dags, kvälls eller natts tystnad hade jag än så länge fått uppleva i Indien.

Dessa tältläger med sommarflyktingar undan monsunen i Orissa var nästan de värsta. Varje tält spelade sin egen skvalmusik som det gällde att överrösta de andra tälten med.

Den sista eftermiddagen och kvällen tillbringade jag hos Tara uppe i hans hydda med hela familjen. Han bjöd på *chang* (bryggt på ris) och omfattande middag med noggranna förberedelser framför altaret: här offrar man först en del av maten till gudarna.

Vi diskuterade mycket hans sorgliga affärer, och han hade tydligen exporterat cannabis förut: en finne Petteri hade vid ett tillfälle köpt ett helt kilo av honom och sedan aldrig mer hörts av. Förhoppningsvis åkte inte han fast han också.

Han medgav att denna affärsrörelse inte var värd riskerna. I stället hade han nu en kund i Delhi som behövde cannabisolja för cancerbekämpning. Detta är en växande industri. I USA finns det kliniker för medicinsk marijuana över nästan hela staterna, och det är ett bevisat faktum att cannabisbehandling är en effektivare metod mot cancer än strålning med cellgifter – efter en sådan behandling är risken stor att canceren kommer tillbaka, mindre med medicinsk marijuana.

Han ringde till sin klient i Delhi medan jag var där och bad honom komma genast. Tara har en rejäl hampaodling på sin tomt där den växer vilt och når ansenliga höjder. Så vi hoppades detta skulle bättra på hans taskiga affärer: han hade förlorat 100,000 kronor genom lånet till irländaren som åkte fast.

Utanför mitt fönster fortsatte festivalen med buller och bång – det var sista kvällen. Den hade exakt synkroniserat sig med min vistelse här. Vilken otur man hade! Men min unge värd menade att jag hade haft tur. Det kan man diskutera. Det skulle bli skönt att någon gång få slippa öronpropparna.

9. Resan till Leh

Vi hade en enastående tur med vädret inför bestigningen av Rohtangpasset på 4000 meter från Manalis 2000 meter. Uppstigningen beredde inga svårigheter, men naturligtvis måste likväl något hända. Mellan Marhi och Rohtang kanske bara några kilometer från passet fick vi punktering. Det var den första förseningen på hela resan.

Jag hade turen att få en mycket angenäm reskamrat. Den sista lediga platsen i bussen var bredvid honom, och vi hade trevliga samtal under hela resan.

Han berättade mycket intressant om tunneln under Rohtangpasset, vars problematik han var väl insatt i. Tunneln skulle bli 8 kilometer lång, vilket skulle medföra enorma avgasproblem i tunneln. För att lösa detta problem spekulerade man i ett tunneltåg, som skulle vara elektriskt och gå med solenergi och ta alla truckarna ombord, så att tunneln lämnades helt fri från avgaser. Det var ett avancerat projekt och ännu bara i sin linda – det var fem år kvar.

Tyvärr skildes vi för tidigt, då genom bussförseningen han måste hoppa av tidigare för att ta en annan ankommande buss i motsatt riktning hem till sig, men jag hann ge honom min adress. Förhoppningsvis kan vi fortsätta hålla kontakten.

I Keylong tog jag in som vanligt på de tibetanska tvillingarnas provisoriska natthärbärge för resande ”Tashi Deleg”, och i år fick jag äntligen träffa en av dem igen. Återseendet var hjärtligt.

Sedan gick jag på min traditionella tur upp till Sheshukklostret med den bästa utsikten över det vackra Keylong. En lokal ung man gjorde mig sällskap upp men måste stanna och pusta mycket oftare än jag fastän han bodde där. Klostret var låst som vanligt, men jag lyckades ta mig upp till den övre terrassen för några tacksamma foton.

Klockan fem fick jag min biljett till Leh för morgondagen, plats nummer 14, vilken var den bästa tänkbara. Allt var väl förspänt. Jag gav Keylong en chans och försökte hitta ett internetställe i byn, och det fanns faktiskt två. Det ena var stängt. På det andra försökte vi tappert men lyckades inte få någon uppkoppling. Det var som vanligt.

Dagen kröntes med en präktig *thenthuk* på *Tashi Deleg* speciellt tillredd av den tibetanske brodern. Det var en god belöning för en lång dags tacksamma ansträngningar ackompanjerade av idealiskt väder.

Natten blev som den brukar bli på det billiga resandehärbärgen i Keylong med stökig omgivning. Det började bra, och jag somnade faktiskt, men plötsligt stormade en hel grupp av nykomlingar in på stället, så att det behövdes ommöbleringar när nu stället blev fullt: fjorton bäddar upptagna. Det tog en lång stund innan de kom till ro, och då var naturligtvis en av dem en storsnarkare, som snarkade så dynamiskt accelererande, så att man fruktade att han skulle explodera, tills han plötsligt satte allt i halsen och vaknade (som de brukar göra) och kunde börja om från början igen.

Man överlevde, och halv 5 var det uppstigning. Bussen kom iväg, och vädret var idealiskt. Jag hade tur med resällskapet igen. Bussen var bara halvfull, och bredvid mig hamnade en förtjusande ung mö från München, som bodde i Qatar men var egentligen halvengelska med familjerötter i Poole och Bournemouth. Hon var bara 18 år och för

första gången i Indien, så vi hade tur som hamnade bredvid varandra, jag som lämplig instruktör och hon som det mest behagliga tänkbara sällskap.

Alla de andra var lokala. Där var flera från Bombay, bland annat en mycket ung man som skulle göra den långa svåra Vipassanameditationen under tio dagars oavbruten tystnad, en mycket trevlig journalist som var väl insatt i tidens frågor, och även en gammal munk framför mig som fattade tycke för mig och ofta kramade min hand och tryckte den, en mycket originell sydindisk guru med djup klangfull basröst som tyvärr inte kunde ett ord engelska men pratade desto mer, och en guide från Zanskar som jag hade stort utbyte av. Kort sagt, resan var bäddad för en succé.

Föraren körde hårt, och hade inte obetydliga incidenter försenat oss, som trafik hinder, en brusten axel som krävde reparation med annat sådant, hade vi gjort resan på rekordtid. Vi kom fram till Leh före solnedgången, och vi hann just fram i tid, Zoë och jag, som hon hette, till Lung Snon innan det blev mörkt. Där blev vi mottagna med sedvanlig hjärtlighet, och det fanns ett antal gäster på stället, en fransk grupp och några sydtyrolare.

Jag tog chansen och begav mig genast ut på stan för att äntligen få röra på benen ordentligt efter 14 timmars skakningar i sittande ställning och fick mig en ordentlig sedvanlig *Thenthuk*-middag på Tenzing Dickey, där allt var som vanligt. Men hela staden var drabbad av strömavbrott. Internet fungerade inte, och jag kunde till nöds gå igenom min omfattande *mail* på Lung Snon senare på kvällen. Allt tydde på att det skulle bli de vanliga kroniska besvären med internet och strömavbrott ständigt om vartannat igen.

Skarmas kontor var stängt, men jag träffade en annan gammal god vän på stan. Zoë stannade hemma för att ta igen sig och hoppades så fort som möjligt komma ut på sin *trek*. Det blev en lång natts sömn: nio timmar, vilket väl behövdes, men ryggen skulle ta tid på sig att komma i ordning igen efter gårdagens 14 timmars uppskakningar i bussen.

(I nästa nummer: *Prövande avbrott*)

I skrivande stund är det omöjligt att säga något om eventuella resplaner inför våren. Troligen firar man påsken i Italien igen, men om det blir andra besök på vägen i andra länder eller inte, om man startar i början på månaden eller först intioll påsk, hänger allt fullständigt löst i luften. Vi får se.

Göteborg den 26 februari 2016